

TEHETSÉGEK EGYÜTT

Gordon Győri János *Tehetségek együtt* című tanulmánya bemutat egy, a világon is ritkaságszámba menő pedagógiai koncepciót, amelynek kapcsán több nagyon izgalmas kérdést feszeget. A szerző az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézetének egyetemi tanára, a téma nemzetközileg is elismert szakértője. A tanulmány témája az 1962-ben induló, első magyarországi speciális matematika tagozatos osztály, amely prototípusa lett az azóta már a matematikatanárok körében (és talán szélesebb körben is) fogalomként vált „specmatnak”.

A tanulmány központi kérdése azonban nem az, hogy ez a koncepció mennyire hatékony vagy netán káros, nem is az, hogy az azóta felgyűlt tapasztalatokat hogyan lehet felhasználni a jelenlegi oktatási környezetekben, hanem az, hogy az a harmincegynéhány diák, aki ebbe az osztályba járt, hogyan élte meg a gimnáziumi négy évét. Kicsit másképp fogalmazva: ötven év távlatából hogyan látják, milyen volt „együtt nevelt tehetségeknek” lenni.

A történet tehát 1962 augusztusában kezdődik, amikor a Fazekas Gimnázium azt a hírt kapta, hogy speciális matematika tagozatos osztályt indíthat, illetve kell indítania – ez mára úgy tűnik, hogy nem tisztázható teljes bizonyossággal –, mégpedig szeptembertől. Mára az is kideríthetetlen, hogy ezt felső szinten hosszabb egyeztetés és tervezés előzte-e meg, vagy ott is egy hirtelen jött döntés volt. Az egész biztosan fontos szerepet játszott a konkrét időpont kialakulásában, hogy bár a Szovjetunióban már működtek matematika tagozatos osztályok, de csak egy évvel korábban (vagy lehet, hogy éppen a Fazekas tagozatos osztályával egy évben) indultak el a matematika tagozatos iskolák is. Vélhetően a Szovjetuniót nem előzhette meg ebben a kérdésben sem Magyarország, de a lehető leggyorsabban követni szerette volna. A tanulmányból az is kiderül, hogy a Hruscsov vezette nagyhatalom számára a hidegháború kellős közepén miért volt fontos, hogy ilyen osztályokat indítson.

Amint az időpontokból látható (augusztusban jön a hír, hogy szeptemberben kezdeni kell), nagyon kevés idő volt az előkészítésre, tervezésre, átgondolásra, így joggal feltételezhetnénk, hogy kudarcba fulladt a kísérlet, de legalábbis, hogy mérsékelt volt a sikere. Azonban épp az ellenkezője történt. Egy, azóta legendássá vált osztály kezdte meg a tanulmányait 1962 szeptemberében. Az osztályról már sokan sokfélét írtak, ez a tanulmány azonban új szempontok alapján közelíti meg ezt a négyéves periódust.

Az osztály indulása előtt már léteztek tagozatos osztályok Magyarországon, de csak ének-zene (Kodály), sport vagy nyelv szempontjából specializálódott osztá-

lyok voltak, természettudományi, illetve matematikai tagozat korábban nem. Ezzel az osztállyal indult el tehát az a folyamat, amely máig is jelen van a hazai matematikatanításban, hogy a matematikából kiemelkedően tehetséges gyerekek túlnyomó többsége specmatra jár, és közöttük is a legjobbak jelentős része a Fazekas specmatára. Bár azóta is létezik, és sok szempontból virágzik a specmat, ez a képzési forma parázs viták kiváltója is egyben. Több ok miatt is. Vannak, akik már azt is vitatják, hogy egészséges-e kiemelni ezeket a tehetségeket a normál oktatásból, és egy helyen, speciálisan az ő igényeiknek megfelelően oktatni őket. Ez a vélemény a rendszerváltás óta már többször veszélybe sodorta a specmatok létét is. Sokan azonban azt kifogásolják, hogy az ilyen osztályok tanulóinak nem egészséges ez a környezet, lelkileg sokukra rossz hatással van. Ha nem is mindenkinek, de túl sok diák számára ártalmas, és nem érdemes – egyesek szerint egyenesen tilos lenne – ezt csinálni. Az első kérdést semmilyen módon nem érinti a tanulmány, a másodikat viszont abból a szempontból nagyon is, hogy a tanulmány alapjául szolgáló interjúk arra keresték a választ, hogy maguk a diákok hogyan élték meg azt a négy évet. Mindezt több mint ötven év távlatából értékelik. Ami egyrészt torzíthatja, leginkább megszépítheti a múltat, másrészt viszont megvan az az előnye, hogy majdnem egy egész élet tapasztalatával a hátuk mögött alkothattak véleményt az egykori diákok erről. Ugyanis a szerző huszonhat diákkal az osztályból, és nyolc olyan személlyel készített interjú alapján írta meg a tanulmányt, akik valamilyen módon kapcsolódtak ehhez az osztályhoz. Bár maguk az interjúk is nagyon izgalmasak lennének, nem ezeket tartalmazza a tanulmány, igaz, olykor van szerencsénk szó szerinti idézeteket is olvasni az egykori diákoktól. A sok-sok órányi beszélgetés alapján Gordon Győri János alapos elemzését olvashatjuk 75 oldalon.

A specmatok kapcsán felmerülő leggyakoribb kritika az, hogy az osztálynak az a része, akik nem tartoznak a legtehetségesebbek közé, mindig másodrendűnek, sikertelennek érzik magukat, hiszen állandóan ott vannak mellettük azok, akik mindig jobb eredményt érnek el. A tanulmány alapján választ kaphatunk arra a kérdésre is, hogy ebben az osztályban hogyan is volt ez. Nem az derült ki, hogy a négy év minden pillanata mindenki számára felhőtlen volt, de szinte mindenki nagyon pozitívan értékelte a közösséget, és az ott eltöltött időszakot. Nemcsak a legjobbak számára volt inspiráló ez a környezet, hanem azok számára is, akik kezdetektől úgy érezték, hogy nem érhetnek a „szupersztárok” nyomdokaiba. Őket is nagyobb teljesítményre sarkallta ez a helyzet, illetve nagyra értékelték, hogy az ő sikereiket is elismerték, akkor is, ha azok nem matematikai jellegűek voltak. Ezek a diákok egyáltalán nem érezték magukat másodrendűnek. Mi több, büszkéek voltak arra, hogy egy osztályba járnak a legjobbakkal. A tanulmányból idézve: „E vizsgálati személyek közléseiből ugyanis az derült ki, hogy felismerték – úgy vélekedtek –, semmilyen olyan oktatási helyzetbe nem kerülhetnének, amelyben nagyszerűbb lehetőségük nyílhatna a tanulásra, növekedésre és fejlődésre, mint éppen ennek az iskolának éppen ebben az osztályában.”

Ebben az osztályban különösen fontos szerep jutott a földrajz–történelem szakos osztályfőnöknek, Komlós Gyulának, azaz Bácsinak. Tudatos választás volt, hogy az osztályfőnök inkább humán területről érkezzen, és elhárítsa azt a veszélyt, hogy a diákok szakbarbárok lesznek, és a matematikán kívül máshoz nem nagyon értenek. Bácsinak ez remekül sikerült, de érdeme sokkal több annál, mint az, hogy a humán műveltséget is népszerűsítette az osztályban. Amit emberileg adott a diákjainak, az egy életre meghatározó volt az osztály tagjai számára.

Bár nem matematikadidaktikai tanulmányról van szó, így szakmódszertani kérdéseket nem tárgyal a tanulmány, de kitér a matematikatanítás két érdekes, szokatlan aspektusára. Az egyik, hogy az állandó tanáron (Rábai Imre) kívül sok vendégtanár (főként egyetemi oktatók) tanított az osztályban, néhány órából álló minikurzusokat tartottak a diákok nagy meglepedésére. Ez abból is kiderül, hogy többen közülük az osztály tablójára is felkerültek. A másik a „hátsó pad”, ahová azok a tanulók kerültek, akikről Rábai azt gondolta, hogy nekik nem tud újat mondani. Erről a koncepcióról is kapunk képet a tanulmányt olvasva.

A fentiekben felvillantottam a legfontosabb témákat, amiket a tanulmány alaposan körüljár, és korszerű tehetségpedagógiai szempontok alapján elemez. Ez mindenképpen nagyon érdekes, értékes és hasznos a tehetséggondozással foglalkozó szakemberek számára, de megítélésem szerint laikusok számára is izgalmas, mert egyrészt elkalauzolja őket egy számukra ismeretlen világba, ezáltal bemutat egy izgalmas pedagógiai koncepciót, másrészt betekintést ad abba, hogy a modern tehetségpedagógia milyen kérdések feltevésével vizsgál egy ilyen koncepciót.

A tanulmány számomra is jó pár újdonsággal szolgált, pedig elég jól ismerem ezt az osztályt, sok-sok történetet hallottam erről a négy évről a diákok saját elmondása által. Ezek alapján a tanulmánynál is erősebben hangsúlyoznám, hogy milyen nagyszerű lehetőség volt ezeknek a diákoknak, és később rengeteg specmatosnak ilyen osztályokba járni. A tanárok hozzáállása, az osztálytársak inspiráló, támogató közege nagyszerű fejlődési lehetőséget teremt és teremtett a specmatos diákok számára. Nagy szüksége van az így felnövő felnőttekre Magyarországnak.

(Gordon Győri János: Tehetségek együtt – A Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium első speciális matematika tagozatos gimnáziumi osztálya tehetségpedagógiai szempontokból. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2021, 75 o.)

Juhász Péter

osztályvezető

Rényi Alfréd Matematikai Intézet Szakmódszertani Osztály